

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

Bidrag
til
Slagelse Bys historie.

af
J. Seilmann.

Slagelse.
„Corp Amtstibendes“ Bogtrykkeri.
1885.

Magtet Slagelse som By eller rettere som Landsby allerede har bestaaet meget langt tilbage, kan man ikke som ved flere af Danmarks andre gamle Byer paavise dens Tilværelse i den hedenske Tid; først under Knud den Store og senere under Oluf Hanger begynder man at faa Beretning om Slagelse, som den Gang kun har været en større Landsby, der har tilhørt Skjalm Hvides Slægt. Som en af Danmarks største Jordbesiddere paa den Tid har Skjalm Hvide eiet en Del af det mellemste og vestlige Sjælland, og da han døde i Begyndelsen af det 12te Aarhundrede efterlod han sine store Eiendomme til sine 4 Sønner: Tofe, Ebbe, Aster Røg og Sune, samt til Datteren Cecilia. Af disse har uden al Tvivl Tofe og Ebbe faaet de vestligste af Faderens store Eiendomme, medens Aster Røg har faaet det nuværende Sorø med omliggende Jortilliggende.

Efter Faderens Død enedes de 3 førstnævnte Brødre om at bygge et Kloster, omtrent hvor det nuværende Sorø Akademi er beliggende, men After Røg døde, før Planen blev endelig fuldført, og Toke med Broderen Ebbe maa derfor anses som de egentlige Stiftere af Sorø Kloster. En Del af deres Fædreneerb blev derefter lagt til Klostret, og blandt dette Klostergods var Slagelse. I Beretninger fra den Tid træffes undertiden Benævnelsen Slagelse Ladegaard eller Volsgaard, hvad der tyder paa, at i Landsbhyen Slagelse har været en større Fordeiemdom. Af After Røgs Sønner har særlig Absalon interesseret sig for de sjællandske Klostre, og da han nu i Aaret 1172 stiftede og lod opføre Antvorskov Kloster med dets store Tiender og andre Indtægter, blev dette af stor Betydning for Udviklingen af Slagelse By.

Fra 1153 til 1280 er Byen tiltaget saa meget, at Eric Glipping i Aaret 1280 gav Slagelse sine første særegne Privilegier, fra hvilket Aar altsaa Byen kan betragtes som Kjøbstad.

De efterfølgende Konger, Eric Menved og

Kristoffer den Anden stadfæstede og udviklede Byens Privilegier.

Først under Valdemar Atterdag begynder man stadig at kunne følge Byens Udvikling Trin for Trin. Byens Privilegier bleve udvidede i en betydelig Grad, og Kongen lovede særlig at tage Slagelse Borgere i sin Varetægt, hvilket Løfte ogsaa gjaldt Munkene i Antvorskov Kloster.

Byen var allerede den Gang gaaet betydelig frem, men fik pludselig et slemt Knæk ved, at Pesten rasede voldsomt blandt Byens Borgere i 1348, hvorved over Fjerdedelen af Befolkningen døde.

Omtrent i de følgende 30 Aar er Byen trods denne Landeplage gaaet saa meget frem, at Dronning Margrethe besluttede, at Slagelse skulde være den By, hvor Danehoffet skulde holdes, der skulde udtaare hendes Søn Olaf til Danmarks Konge.

Dette Danehof blev ogsaa holdt her i Slagelse den 3die Mai 1376.

Byen havde efter den Tids Forhold en ikke ringe Udstrækning og Folkemængde, da der i Slagelse paa den Tid fandtes 5 Kirker, nemlig: St. Mikkel's Kirke, St. Peders Kirke,

St. Clemens Kirke, Vor Frue Kirke eller Maria Kirken og Helliggeistes Kirke. Man maa ikke tro, at Slagelse omtrent ved Aaret 1300 blot tilnærmelsesvis skulde have lignet en af vore mindre Provindsbyer. Gaderne, af hvilke der var langt flere end nu, vare ikke brolagte, og Husene, som i Usmindelighed kun bestod af eet Stokværk, vare ofte omgivne med haver og Møddinger.

Tagene vare af Straa eller Planter, hvorfra igjen hidrørte de store Ildbrande, som hjemsogte Byen og hvorom senere skal berettes. Af Vinduesaabninger var der ikke mange; thi Glasstet var dyrt, hvorfor man mange Steder hjalp sig med Ruder af Horn eller Blære. En Særegenhed ved den Tids Huse vare de saakaldte Halvdøre, som undertiden endnu kunne findes paa Landet. Disse Døre bestod af en øverste og nederste Halvdør, som hver kunde oplukkes for sig. Her var ofte Husbondens Plads om Aftenen, naar han efter sit Dagsarbejde, lænende Armene paa sin Halvdør, kunde faa sig en Samtale med de Forbigaaende; dersom der førte en Stentrappe op til Døren, da var Stentrappen Familiens Opholdssted om Sommeraftenen.

Ofte fandtes der meget høie Dørtrin, og man var nødt til at løfte sine Fødder høit, naar man skulde ind af en Dør, og samtidig maatte Hovedet bøies, da Dørene vare meget lave. I Følge gamle Beretninger skulle disse høie Dørtrin og lave Døre have havt et bestemt Formaal i de Tider, hvor Bold og Overlast ofte udsatte Borgerne for Overfald og Fare; thi forsøgte en Modstander at trænge ind i et Hus, kunde han vanskeligt dække sig, naar han skulde bukke sig og samtidig løfte Fødderne høit. Næsten alle Huse vare som fornævnt kun eet Stokværk høie, og Udleie af Eiendomme fandt sjældnere Sted.

Bel havde Slagelse paa den Tid et større Antal Gader og Stræder end nu, men til Gjengæld vare flere af disse kun bebyggede med et mindre Antal Eiendomme, idet Marker, Toster og Haber strakte sig ind mellem Husene. Af saadanne Gader, som nu ere forsvundne, kan nævnes Havestræde, som omtales i et Dokument fra 1404. Dette Stræde har været beliggende i den østlige Udkant af Byen, og maaske staaet i Forbindelse med eller været en Fortsættelse af Morten Smeds Stræde, som har været en Forlængelse af

det nuværende Hestemøllestræde. Morten Smeds Stræde gik i nordøstlig Retning bag om Frue Kirke mod det nuværende lille Antvorskov. I Havestræde eiede Antvorskov Kloster en Eiendom med Have. Store Kalfsted Gade og lille Kalfsted Gade nævnes allerede før Aaret 1400. Ved Kalfsted Led, som afsluttede store Kalfsted Gade, laa et den Gang bekjendt Mølleværk, Slusenberg eller Slusenborg, som dreves ved Vandkraft. Den sidste Eier af dette Sted, Hans Clausen, gav det i Aaret 1474 til Antvorskov Kloster, men da vare Bygningerne gamle og forfaldne. Den større Vandmængde, som tidligere var til Stede i og omkring Slagelse nuværende Lystskov, har havt sit Afløb Syd om Slagelse, hvilke Vandafløb nærmere skal angives i en senere Beretning; et af disse Vandafløb har drevet Mølleværket i Slusenberg, og det vil heraf sikkert kunne sluttes, at store og lille Kalfsted Gade maa have været beliggende i den sydøstlige Del af Byen.

Foruden Vandmøllen Syd for Slagelse, har der tidligere paa den Tid været Vandmøller i Rosted og Skovsø.

Den Vandmængde, der paa den Tid har

været i Slagelse Lyftskov og Omegn, maa have været meget betydelig; thi i Latinskolens Program for 1831 omtaler Rektor Dviftgaard, at ved Vintertid ved hæftige Regnskyl kunde de fra Skoven kommende Bække i ældre Tid løbe over og sætte hele den sydlige Del af Slagelse under Vand; særlig var Strækningen omkring den nuværende „Slottens Port“ meget udsat, idet Afløbet af den Vanding, som fandtes, hvor de nuværende „Kolonihaver“ findes, og som den Gang dannede en større Sø eller Sump, ikke var i Stand til at bortføre det Vand, som af fornævnte Grund hurtig kunde opsamles i denne Sø. I Følge Resens Atlas over Slagelse har denne Sø strakt sig fra Øst for „Slottens Port“ til op imod „Ny Kloster“, altsaa opfyldt Indsænkningen Syd og Sydvest for Slagelse.

Af saadanne nu udtørrede, men tidligere meget vandrige Søer og Damme, kan nævnes Studentersøen, Bestsøen, Antvorskov Fiske-damme i Karlsgaards Skov, af hvilke Fiske-damme endnu findes tydelige Spor samt de større Møsedrag og Damme paa begge Sider af den nuværende Fabrikvei.

Af andre nu forsvundne Gader og Beie

kan nævnes Langstræde og Grønnestræde; men paa disse Veie har der næppe været mange Eiendomme; thi disse to Stræder eller Veie omtales som „Friheder“, hvorved man den Gang og ofte senere betegnede Skovstrækninger, vistnok indtagne til Befolkningens Fornøielse. Endnu kan man paa Fyn og enkelte Steder i Jylland saaledes høre Skovstrækninger ved Byerne benævnes for „Friheder“, og de fornævnte Veie, Langstræde og Grønnestræde, har saaledes været enten Skovveie eller Dele af selve en Bystov, idet de nuværende Skovstrækninger Øst for Byen i en tidligere Tid har gaaet tæt ind under Byen.

I Refens Atlas over Slagelse 1660 ere fornævnte 2 Veie ikke ansatte, saa det synes, at de i en langt tidligere Tid ere nedlagte. Det er i Grunden mærkeligt at se, hvorledes Dronning Margrethe erhvervede sig Eiendomme i Slagelse i denne Periode. Det synes virkelig, som om Dronning Margrethe har omfattet Slagelse med en vis Fortjærlighed siden Danehoffet 1376.

For Aaret 1388 ansøres, at Raadmand Niels Bosen af Slagelse folgte og tilstjødede

til Dronning Margrethe en ham tilhørende Gaard, beliggende paa Slagelse Bredegade mod Øst, tværs overfor Kongens Gaard.

1399, den 19de November, folgte og tilskjødede Borgmester Hinze Finkes Enke den hende tilhørende Eiendom paa Bjerghygade i Slagelse til Dronning Margrethe.

Den i 1388 omtalte Gaard, Dronninggaarden, findes atter nævnet i Aaret 1523; thi i en Beretning fra dette Aar ansøres, at Børgen for St. Peders Kirke i Slagelse, Ubbe Wittelsen, med Sognemændenes Tilslæbelse sælger en St. Peders Kirke tilhørende Eiendom, som er beliggende paa Bredegade mellem Helliggeistes Hus og Dronninggaarden, til Forstanderen for Helliggeistes Hus.

Den foran nævnte Kongens Gaard har uden al Tvivl været det nuværende Apothekers Gaard, hvad der yderligere godt kan bevises ved, at denne Eiendom i sin Tid har hørt til Antvorskov Slot, idet Frederik den Anden anviste Slotspræsten denne Eiendom til Præstebolig.

Sees hen til Bygningernes Materiale paa denne Tid, da vare de gamle Træbygninger blevne afløste af lerklinede Bindingsværks-

huse. I saadanne Bygninger fandtes en næsten utallig Mængde af Bindingsværks-Stolper, og de smaa Mellemrum mellem disse Stolper bleve da udfyldte med Ler, hvilket Arbejde meget ofte blev udført af vedkommendes Hustru og Børn.

Fra denne Tid stammer det saakaldte „Reisegilde“, som blev holdt, naar Træværket var bleven reist, hvad der altsaa tyder paa, at Tømmerarbejdet paa den Tid var det vigtigste.

Opfliningen var derimod af underordnet Betydning. Dette har ogsaa holdt sig til vore Dage, idet med Træværkets Opstilling betragtes Husets væsentlige Opførelse som afsluttet. Særlig træder dette Forhold frem paa Landet (i vore Dage), idet man undertiden bogstavelig talt kun kan se Tømmerværkets Opstilling uden Spor af Murværk, med Undtagelse af Grunden under Tømmeret, og dog holdes Reisegilde; det er altsaa den gamle Skik, som stadig gaar igjen.

Allerede under Baldemar den Store var Kjendstab til Murstens- og Teglstensdannelsen kommen til Danmark; men da disse brændte

Sten vare meget dyre, fordi de maatte indføres fra Tyskland, idet man her hjemme havde ingen eller kun meget faa ufuldkomne Teglvorne, er det naturligt, at den almindelige Borgerstand vanskelig havde Raad og Evne til at udfylde Rummene mellem Bindingsværks-Stolperne med brændte Mursten, og der gik over 200 Aar, før Bindingsværk med brændte Mursten blev indført som almindelig og stadig, idet Kristian den Anden forordnede, at for Fremtiden skulde alle Huses Facader, som vendte mod Gaden, være opførte af Bindingsværk med Mellemrummene udfyldte med brændte Mursten. Derimod vare Gavlene endnu opførte af Brædder og Planker, ligesom ogsaa Udhusene de fleste Steder vare af Træ. Dette bidrog selvfølgelig til at forøge de store Ildebrænde, som senere skal omtales. Som det gik med Murstenene, gik det ogsaa med Tagstenene. De vare ligeledes dyre og vanskelige at faa, hvorfor man i en lang Aarrække vedblev at hjælpe sig med Straatage, indtil endelig en kongelig Forordning af 15de December 1581 paa det strengeste forbød Anvendelsen af Straa til Tagbelægning her i Slagelse.

Som tidligere meddeelt, bestod Binduerne i Tiden før det 15de Aarhundrede tidligst af Træluger og noget senere enten af Skind, Blære eller Horn; men med det 16de Aarhundrede indtræder en Forandring, idet Glasfætt begynder at finde Anvendelse i Borgerstandens Ruder. Selvfølgelig gik det meget langsomt, thi Glasfætt var dyrt, og da det nemt kunde slaas itu, var man ofte meget betænkelig ved at anvende Glas. Dog trængte det efterhaanden igjennem, men var af meget simpel Beskaffenhed. Ruderne vare kun smaa og blyindsatte og ville vel snarest kunne sammenlignes med Bunden af vore Flaaker, nemlig tykke, pukkede Ruder, hvorigjennem man vanskeligt kunde se. Enkelte Steder har disse gammeldags Ruder kunnet holde sig i de fortløbende Tider, og det er f. Ex. ikke mange Aar siden, at man paa Vestergade i Odense nedrev en gammel Gaard, hvori alle Binduerne vare ganske smaa og af ovennævnte Udseende.

Da Glasfætt var forholdsvis dyrt, turde man ikke oplukke Binduerne, hvorfor de bleve tilspigrede, men man savnede da frisk Luft i Bærelserne; tidligere havde man ogsaa ved

de gamle Træluger kunnet faa sin Nysgjerrighed tilfredsstillet ved at aabne Trælugerne og saaledes se ned ad Gaden, men ved de tilspigrede Binduer var man nødt til kun at se lige ud paa Gaden; for at kunne afhjælpe dette Savn, begyndte man at opføre de saakaldte Karnapper, hvorved man forstod fremstaaende Dele af Bygningerne, som bleve byggede ud paa Fortovene, og da forsynede med Binduer til de 3 frie Sider; hvor man ikke havde Raad til at opføre Karnapper, nøiedes man med et Slags Stab eller en Udbygning paa Bæggen, som netop kunde rumme et Menneskes Overtrop. Af saadanne Karnapper har Slagelse haft en Del og navnlig var Smedegade i Aaret 1665 rigelig bebygget med saadanne Udbygninger, hvorfor der blev Klaget over, at Gaden i Markedstiden næsten ikke kunde befares, naar der tillige skulde være Kramboder paa Gaden; det blev derfor bestemt, at for Fremtiden maatte der kun opføres Kramboder paa Bredegade; men denne Bestemmelse blev allerede hævet igjen 1670.

Angivelse af Gadens Navn paa Gadehjørner fandtes ikke, og det var heller ikke al

Tid nødvendigt, da Gaderne ofte benævnedes efter Beliggenheden eller hvor de førte hen. Var man saaledes vel kjendt med Vindhjørnerne, da var det let at finde en Byg Bestergade, Nørregade osv. Var Gaden beliggende ved Skolen, Torvet eller Kirken, benævnedes den Skolegade, Torvegade eller Kirkestræde; det var saaledes ikke vanskeligt, især i en mindre By, at finde Gaderne. Her i Slagelse bleve Gaderne ofte benævnedes efter det Sted, hvorhen de førte, saaledes Skovsøgade, som i ældre Tid hed Skousegade, Bjergbygade, Løvegade og Slotsgade.

Husnummer blev først indført i den sidste Halvdel af forrige Aarhundrede. Som tidligere anført, vare Husene ved Aaret 1400 næsten alle her i Slagelse kun et Stokværk høie og hvert Hus i Almindelighed kun beboet af en Familie. Man benævnedes derfor Husene ikke ved Nummer, men ved deres Eiers Navn, og Husets Beliggenhed blev da antydet i Forhold til andre Huse, Vandløb osv., samt til Beliggenheden paa selve Gaden, og det faldt derfor ikke saa vanskeligt at finde et bestemt Hus i Byen.

Som Exempel paa, hvorledes man i Aaret

1465 betegnede en Eiendoms Beliggenhed, kan anføres, at i Aaret 1465, den 26de Marts, kjøder Hans Egerup til Antvorskov Kloster en Eiendom, beliggende paa Torggade i Slagelse, tværs over for Fiskestamlerne, sydvest for Gadebrønden.

Det ses saaledes, at man ofte maatte tage mange Kjendinger for at bestemme en Eiendoms Beliggenhed, naar samme Eiendom skulde overgaa i et retsligt Dokument.

Af Begivenheder, som ere foregaaede i Slagelse i Tidrummet fra 1400 til 1500 kan nævnes følgende:

1403, den 1ste Marts, stadfæstede Eric af Pommern Byens Privilegier.

1441, den 2den Januar, stadfæstede Kristoffer af Baiern Byens ældre Privilegier og tilføjer nye til Fordel for Byen.

1460, den 6te Juni, stadfæstede Kristian den Første Slagelse Privilegier og stillede Byen i saa Henseende lige med Roskilde.

Af den gamle, uddøde, adelige Familie Meinstrup nævnes 2 Personer i Forbindelse med Slagelse By's Historie. Henrik Meinstrup, som var kongelig Lehnsmænd paa Korsør Slot, overværede i Aaret 1471 en Hænrættelse

i Slagelse, hvorved en for Mord og Kirkeran overbevist adelig Forbryder var dømt til at brændes levende her i Slagelse. Denne Forbryder udslyngede endnu i den sidste Time, før han skulde brændes, en frygtelig Gudsbespottelse, og Henrik Meinstrup, som paa Kronens Begne overværede denne Hensrettelse, blev saa forbitret herover, at han befalede, at Forbryderens Hænder først levende skulde afhugges og kastes paa Jlden og derefter Kroppen. Denne rædselsfulde Straf blev ogsaa udført. Den anden af Familien Meinstrup, som omtales, er Landsdommeren i Sjællands Stift, Ridder Henning Meinstrup, som tvende Gange var i Slagelse for at bilægge Stridigheder mellem Slagelse By og Antvorskov Kloster. Disse Stridigheder vare opkomne i Aaret 1490 og 1492 og angik en Afgift af 2 Tdr. Salt, som Slagelse Borgere skulde svare til Klostret for Brugen af en Del af Slagelse Overdrev, som kaldes Lyngen. Striden i 1492 dreiede sig om Antallet af Svin, som Slagelse Borgere maatte holde i Klosterkoven mod Afgift.

Begge Stridigheder bleve bilagte.

1472 indgik Borgerne i Slagelse med en

Klage til Kristian den Første over, at Fisk, som førtes til Byen, blev bragt til Antvorskov Kloster og solgt der. Borgerne havde saaledes stor Banstelighed ved at faa Fisk tilkjøbs. Kongen forordnede derfor, at for Fremtiden skulde al Fisk føres til Torvet og sælges der, hvor altsaa ogsaa Klosteret kunde afhente de fornødne Fisk.

I dette Tidrum forekommer ogsaa forskjellige Haandværks Laugsartikler første Gang, nemlig Smedenes Laugsartikler, dateret 7de Juli 1469, Skomagernes Laugsartikler fra 21de Febr. 1471, Bagernes fra 22de Febr. 1471 og Skrædernes en Del Aar senere, nemlig fra 23de Marts 1545.

Før Aaret 1500 kan der næppe have været nogen egentlig Brolægning i Slagelse; thi først med dette Aar er Brolægningen begyndt at trænge ind i Danmark fra Holland; imidlertid er det naturligt, at en Brolægning vilde gaae enhver By betydelig, og ikke alene her i Slagelse, men ogsaa i de andre danske Kjøbstæder gif derfor nu Brolægningen saa hurtig frem, at efter 50 Aars Forløb kunde der udkomme en Forordning om, at alle Gader nu skulle være brolagte; dette maa nu

ikke tages aldeles bogstavelig, thi det gik med dette, som med meget andet i den Tid; der kunde endnu være adskilligt tilbage at ønske.

Den første Brolægning her hjemme i Danmark og altsaa ogsaa i Slagelse bestod af en Midtbane med en Kendeften paa hver Side og mellem Kendeftenen og Huskræften et Fortov. Fortovene benyttedes ikke gjerne af Fodgængere, da! de dels vare opfyldte med Karnapper og andre Udbygninger og dels med Træer, Bænke, Trapper osv. Fodgængere vare! derfor henviste til Midtgaden, i hvis Længde man i Midten havde anbragt en Række større og bredere Sten, de saakaldte „Borgmestersten“. I enkelte Byer kan endnu findes Spor af denne meget gamle Brolægningssform.

Senere hen sænktes Midtgaden, og een større Kendeften midt ud af Gaden afløste de to ved Siderne, og Fortov og Gade gik nu ud i et. Denne Form blev igjen afløst af den nu brugelige med 2 Fortove, som udelukkende ere forbeholdte Fodgængere, og et Midtparti, som er den egentlige Kjørebane.

Det ligger i Grunden smukt, naar der siges, at Danmarks Byer vare brolagte efter 50

Uars Forløb; men der var kun den slemme Hage ved, at hver Grundeier skulde brolægge sit Stykke af Gaden ud for hans Eiendom, og herved blev Brolægningen saa uensartet, at der efterhaanden i den fremkom saa store Fordybninger og Huller, at det var livsfarligt at passere Gaderne med Bogne i Mærke.

I tørt Veir mærkede man mindre til disse Huller, fordi de da vare fyldte med Heste- og Kogjødning samt andet Affald; men naar den paa Gaden henliggende Gjødning blev opløst af Regnen, var Gaden i en forfærdelig Tilstand. Mange Steder laa Snavs og Møg i Kvarters Høide, hvad der ikke var saa forunderligt, naar man erindrer, at i flere Byer bleve Køer og andre Husdyr ofte drevne et Par Gange om Dagen gjennem Byens Gader; naar nu hertil kom de løsgaaende Svin og Beboernes Lyft til at betragte Gaderne som et Sted, hvor man kunde henfaste alt Affald, saa kan man forstaa, hvilken forfærdelig Stank der især om Sommeren kunde udbredes af saadanne Møgbunker.

At det i Slagelse har været lige saa galt som i andre af Danmarks Byer, er ganske

indlysende. Det var ikke ualmindeligt, at der i nogle af Danmarks Byer kunde bortkjøres indtil 100 Læs Møg paa en Gang fra en Gade.

Gaderne vare bogstavelig talt komplette Svinestier.

Da Græsningen paa Byjorden benyttedes i Fælledskab, samlede Byens Kreaturer paa saadanne Udmarker, bevogtede af en Byhyrde. Her i Slagelse maatte Byhyrden jævnlig drive Kreaturerne gennem Byen, dels naar de skulde til en anden Græsstrækning, dels naar de skulde malkes, hvad der undertiden kunde ske inde i Byen for at spare Piger og Koner for den lange Vej. Værst blev det om Efteraaret med Urenligheden, naar de kolde Nætter indtraf, thi da kunde Køerne ikke være ude om Natten, og hver Morgen maatte de drives ud og hjem hver Aften, hvorfor Gaderne her i Slagelse om Efteraaret kunde være en flydende Søle, da Gadefeining kun var kjendt, naar det blev næsten umuligt at komme frem for Svineri.

Man kan ikke sige, at Belhøningen paa Gaderne i Slagelse var mangelfuld i Tidsrummet fra Aar 1400 til 1500, thi der eri-

sterebe ikke Spor af Gadebelysning. Naar Mørket var indtraadt og Vindueskoderne vare satte for, da var det meget vanskeligt for en paa Gaden gaaende Person at finde Vei. Man holdt sig da midt paa Gaden, thi paa Fortovet kunde man enten løbe Panden mod en Karnap eller anden Udbygning, mulig falde over en eller anden Trappe eller maasse styrte i en Kjælderhals. En anden ligeledes stor Ubehagelighed, som kunde møde en saadan enlig Vandrer om Natten, var at blive bidt af en af de mange herreløse Hunde, som drev om paa Gaden.

Var man nødt til at komme paa Gaden efter Mørkets Frembrud, maatte man forsyne sig med en Hornlygte. Om egentlig Gadebelysning paa et nærmere Tidspunkt, skal senere berettes.

Med Udløbet af Vaarby Na laa Skibsholms Havn, som af de Slagelse Borgere blev benyttet som Havn for Slagelse. Hvor længe det er siden, at Skibsholm Havn er anlagt, er vanskeligt at sige, men uden al Tvivl har den været lige saa gammel som Slagelse eller maasse endnu ældre. Da Vaarby Na i Fordumstider har været langt

brede og dybere, end den nu er, har den allerede været beseilet i Hedenstabet's Tid, og Havnen ved dens Udløb kan godt have været kjendt og indrettet før den kristne Tid. Allerede ved Aaret 1500 omtales Skibsholms Havn som værende gammel.

I Aaret 1574 lod Kong Frederik den Anden udgaa en Befaling, hvori bestemtes, at Skibsholms Havn, som tidligere var forbudt at benyttes, nu skulde nedlægges, og det blev paa det Strængeste forbudt de deromkringboende og Andre at benytte Havnen til Handel eller Kjøbmandskab. Havnen maatte kun benyttes som Nødhavn. Indbyggerne i Slagelse indgik da med Bønsskrift til Kongen om, at Havnen atter maatte aabnes for dem, og i et kongeligt Brev af 18de Oktober 1580 tillades, at Skibsholms Havn atter maa blive fri og aaben Havn, saa at Varer baade maatte ind- og udfikses der, mod at erlægge Told.

1650 giver Frederik den Tredie Slagelse Borgere Tilladelse til lade opføre 2 Pakhuse ved Skibsholms Havn, for i disse Huse at kunne oplægge saadanne Varer, som ikke strax kan føres til Byen.

I dansk Atlas berettes, at Havnen endnu skulde have været i Brug i Aaret 1694.

Det er vanskeligt bestemt at paavise, naar Slagelse Latinskole er stiftet.

Den maa ubetinget føres tilbage til Tiden før Reformationen, ja, muligvis ikke saa lidt tilbage i Tiden før denne.

I den katholske Tid var det i Klostrene, at Tidens Lærdom var hjemme, og hvorfra Kundskab og Videnskab maatte udgaa. Det var derfor paalagt Munkene ikke blot at undervise deres Ordensbrødre, men Enhver, som ønskede at undervises. Saadanne Skoler maa nærmest kaldes for Kloster-skoler og maa ikke forveksles med de saakaldte Kannike-skoler, som oprettedes af Bisperne og bleve styrede af Kannikerne eller Domherre-erne. Disse Skoler kaldes derfor Kathedral-skoler eller Dom-skoler. Selvfølgelig har Slagelse Latinskole ikke været nogen Kannike-skole, men er temmelig sikkert udgaaet fra Antvorskov Kloster; thi da Klosteret i Aaret 1580 gik over til at blive kongeligt Lehn, blev det bestemt, at 12 Skoledisciple i Slagelse skulde underholdes derfra. Da det med Antvorskov Kloster forbundne Hospital blev forenet med

det i Slagelse By værende St. Jørgens Hospital, som atter stod i Forbindelse med Helligaands-Klosteret i Slagelse, foreskrev Frederik den Anden, at Disciplene skulde have Kosten i Hospitalet tilligemed Rektors og 2 Hørere. Det bestemtes tillige i denne Fundats, hvormeglel Ol og Mad, hver maatte faa daglig, samt at Ingen maatte nyde Hjælpen længere end 6 Aar. Til Gjengjælden maatte Disciplene alle Søn- og Helligdagge gøre Tjeneste med Sang i Antvorskov Klosterkirke.

Den øverste Discipel var tillige Bønholdere og Degn ved Helligaandskirken.

Det bemærkes tillige, at den Discipel, som skulde om Formiddagen, fik ingen Middagsmad, og naar Bedkommende skulde om Eftermiddagen, fik han ingen Aftensmad.

Hvor Skolen har været beliggende her i Slagelse i dens ældste Tid, er vanskeligt at bestemme. Ved Aaret 1551 maatte Skolebygningen have været meget simpel, idet Kristian den Tredde bestemte, at en Del Materiale fra den nærliggende Frue Kirke skulde anvendes til Udbedring af Skolen, og samme Aar blev Heininge

Sogns Kongetiende givet til Rektoren ved den latinske Skole.

Det synes imidlertid, at trods Skolens Udbedring har Bygningen ikke kunnet bruges ret længe derefter; thi den 16de September 1616 befalede Kristian den Fjerde, at den ved St. Mikkel's Kirkes vestlige Side beliggende Kirkelade skulde gives til Skolehus i Slagelse og indrettes efter denne Bestemmelse. Denne Kirkelade er den endnu værende Bygning, hvori Politistationen findes, og dens Bygning er vistnok fket omkring Aaret 1300.

I Aaret 1809 blev Skolen imidlertid henflyttet til en af Skolen og Hospitalet kjøbt Gaard paa Bredegade, hvor Latinskolen vedblev at være til den i 1852 blev nedlagt.

Efter Skolens Program 1852 og Uddrag af Kirkebøger skal der i det efterfølgende gives en Fortegnelse over Skolens Rektorer fra Aaret 1550:

1) Mathias Eriksen eller Eftildsen var Rektor ved Slagelse Latinske Skole til Aaret 1580, da han blev ansat som Slotsforvalter paa Antvorskov.

2) Peter Mikkelson Fjind tog to Affskrifter

af Kristian den Tredies Gavebrev om Hædninge Kongetiende.

3) Frands Jonsen var Rektor fra 1584—94. Han døde som Sognepræst i Storehedinggaard 1634 og efterlod sig en Samling af Ordtsprog, som blev benyttet af Peder Syv.

4) Mathias Bachendorf var den førsttillige Rektor, under hvem Skolen modtog et privat Legat, idet Jep Nielsen i Rosted skænkede 100 Joachimsdaler til Badmel for fattige Skolebørn i Slagelse.

Skoledisciplinen har vist ikke været meget skarp under ham, thi der var fastsat Estraf for dem, som kom berusede i Kirken eller Skolen, eller som yppede Klammeri i Skolegaardens Gaarden.

I Skolen, Hospitalet og Kirken skulde Drengene altid tale Latin.

Naar Middagsmaden blev spist, skulde de øverste Drengene tage først, men maatte ikke udvælge sig de bedste Stykker, da de maatte erindre, at der var Andre, som kom bagefter. Lærerne maatte aflægge Embedsed, som imidlertid blev afskaffet 1738.

5) Hans, Østernavnet kan ikke ses, blev siden befordret til Præst i Snortrup.

6) Niels Jensen Korsør blev senere Slotspræst ved Antvorskov og tilsidst Sognepræst og Provst ved St. Mikkel's Kirke.

7) Jørgen Skroder. Under denne Rektor fik Latinskolen sit nye, faste Undervisningslokale i den af Kristian den Fjerde stænkede Kirkelade. I Aaret 1615 fik Skolen atter et privat Legat, idet at Kristoffer Graa, som var Borger i Slagelse, stænkede et Legat paa 100 Daler til Badmel og Lærred til fattige Skolebørn i Slagelse.

8) Ole Foch's var Søn af en russisk Adelsmand Focas Stofrossky. Han blev senere Præst ved St. Peders Kirke i Næstved og tilsidst Biskop paa Gulland. Hans fornævnte Fader blev begravet 1592 i St. Mikkel's Kirke i Slagelse. Ole Foch's eneste Datter blev gift med Forstanderen paa Herlufsholm Kristian Lurdorf. Deres Datter blev igjen Moder til Kristen Worm, som var Biskop her paa Sjælland.

9) Jens Lorentsen døde i Embedet som Rektor 1620.

10) Niels Strangesen var kun Rektor meget kort, idet han 1621 blev Præst ved

St. Peders Kirke i Slagelse og senere Provst.

11) Erik Nielsen blev senere Præst i Bendshøvel.

12) Niels Poulsen Schandorf var kun Rektor i 1½ Aar, da han nedlagde Embedet. I Aaret 1645 døde han i Kjøbenhavn som Professor og Dr. theol. og efterlod sig en Mængde videnskabelige Skrifter.

13) Anders Hegelund var ligeledes kun Rektor en kort Tid, nemlig fra 1622 til 1623, da han blev befordret til Kjøbenhavn. I Aaret 1623 fik Skolen sit 3die private Legat, nemlig af Oluf Tybou, der, som Borger i Slagelse, skænkede 200 Daler til Badmel og Lærred til fattige Skolebørn i Slagelse.

14) Anders Langebek, som var Rektor fra 1623 til 1630, var Oldefader til Historikeren Langebek; han døde som Præst i Kallehauge 1645. Under ham fik Skolen 3 Legater, nemlig: 1) Borgmester Jakob Jørgensens Legat, 100 Daler, 2) Kristoffer Raavens Legat, 100 Daler, og 3) Hans Eilersens Legat, 100 Daler.

15) Jakob Pedersen Spjelderup var kun Rektor i 2 Aar, fra 1630 til 1632. Han

stjænkede et Legat af 200 Daler til Badmel og Sto til 4 Elever i Latinskolen, efter at han var bleven Provst i Hylsted. Slagelse Skoles Disciple vare bekendte for deres sjældne musikalske Uddannelse, og Skolen eiede en særdeles god Samling af Violiner, Basviolier, Basuner osv.

16) Troels Pedersen Heidsten døde som Rektor i Embedet 1635.

17) Knud Hansen var Rektor til 1640, da han blev Slotspræst til Antvorskov, i hvilket Embede han døde 1647.

18) Hans Mikkelsen Ravn var Rektor i 12 Aar. Han døde som Præst i Orsløv i Aaret 1663. I et af ham skrevet latinsk Haandskrift møder han med en skarp Kritik og Betænkning over de latinske Skoler og klager over Modersmaalets Tilfidesættelse. Skolen stod meget høit i hans 12-aarige Rektorat, og da han selv var en grundig Musiker, sørgede han for at vedligeholde den musikalske Færdighed hos Eleverne. Biskop Jens Bircherod kalder ham en for sin ualmindelige Strængighed navnkundig Skolekarl.

19) Jens Jensen Bircherod var Rektor fra 1652 til 1654, da han blev Hovmester for

Gunde Rosenfrands's Børn. 1658 blev han Professor ved Kjøbenhavns Universitet og døde 1686 som Doktor i Theologien.

20) Lorentz Edinger blev Rektor til 1659, da han blev befordret som Professor til Gymnasiet i Odense.

21) Peder Jakobsen Holm var kun ansat ved Skolen fra 1660 til 1663, da han blev Provst ved Kommunitetet i Kjøbenhavn. Under Kjøbenhavns Beleiring 1658—59 skal han have vist sig som en af de tapreste og modigste blandt Studenterne.

22) Peder Fosj var Rektor til 1676. Den ældste Regnskabsbog i Skolens Arkiv er paa- begyndt af ham.

23) Peder Benzon maa have været en duelig Mand i sit 8-aarige Rektorat; thi der fortælles, at Dimittenderne fra Slagelse Latinskole indtog de høieste Hædersbevisninger for Duelighed næst efter dem fra Kjøbenhavn.

Skolens Tilstand maa den Gang tilsyneladende have været meget god.

24) Henrik Lorenzen Hirnklov var Rektor fra 1684 til 1691.

25) Johan Ernst Wandal, Søn af Sjæl-

lands Biskop, Hans Wandal, var vel instrueret i det latinske Sprog, thi i en Alder af kun 9 Aar kunde han med Færdighed fremfige en latinsk Tale ved en Doktor-Promotion i Kjøbenhavn. Kun 25 Aar gammel blev han Rektor ved Slagelse Latinskole. I Kirkebogen fra 1692 omtales han just ikke paa den heldigste Maade; thi der ansføres, at Mandagen den 25de Januar 1692 blev i Kirken fremstillet et tidligere hjemmedøbt Barn, hvis Moder var ugift Agnete Jørgensen og udlagt Barnefader Johan Ernst Wandal, Rektor ved Slagelse Skole. Fornævnte Agnete Jørgensen indgik med Andragende til Kristian den Femte om at faa sit Barn anerkjendt som ægtefødt, da Rektoren havde lovet hende Ægteskab. Kongens Svar indløb den 23de Februar 1692, og i dette sit Svar billigede Kongen, at Barnet maa anses for ægtefødt, idet der samtidig forbydes at bebreide Agnete Jørgensen det af hende begaaede Feiltrin, ligesom hun ogsaa blev fritaget for at staa aabenbar Skrifte. Det maa næsten antages, at Rektor Wandal senere har giftet sig med fornævnte Kvinde, da han nemlig senere hen blev Præst i Nyborg og Provst.

26) Kristen Clementin var Rektor til 1707. Han synes at have været en formuende Mand og stjænkede 800 Daler til Skolen som Legat; men det gik med denne Kapital, som med saa mange Legater i gamle Dage; Kapitalen smeltede ind til en Ubetydelighed.

27) Niels Borch var Rektor fra 1707 til 1737. Ved et Gavebrev af 1726 stjænkede Degnen Willum Jensen af Binderød 50 Daler som Legat til Skolen.

28) Holger Nyholm bør have det Skudsmaal, at aldrig har Skolen været i en mere jammerlig og elendig Forfatning, end under ham. Han var tillige en Mand, der var frybende til det Yderste overfor Foresatte og tyrannisk og ondsindet lige over for Underordnede og Disciple.

En af Hørerne, Leegaard, var en fordruffen, uordentlig og efterladende Person, og Dimittenderne førte et ligesaa slet Levnet, som Leegaard, hvorfor ogsaa Biskop Hørsleb lykønsker den efterfølgende Rektor, Otto Rhud, til at kunne bringe Orden i den forfaldne Skole.

I Aaret 1739 indtraf den store Skole-reduktion, hvorved 10 Latinskoler her paa

Sjælland bleve nedlagte. Dette kom nu Slagelse tilgode, idet at en Del Indtægter fra Kalundborg og Korsør Skoler, som nu bleve nedlagte, henlagdes til Slagelse Skole.

29) Otto Rhud kunde med sin bedste Villie ikke udrette noget, saa længe han kun var Konrektor ved Skolen, men da Nyholm døde 1749, og Rhud blev Rektor, kom de til at gaa ganske anderledes til.

Da Leegaard blev affkediget, blev der taget fat paa Elevernes Unoder, og Skolen blev igjen bragt paa Fode. Vel var det ikke let at bringe Orden blandt en Skare vagne Dreng, som vare forvante og havde havt frie Hænder, men med Alvor og Kjærlighed gik alt godt.

Ved Frederik den Femtes Fundats af 1751 blev vedkommende Elevers Bospisning i Klostret forandret til Kostpenge. Til Slagelse Latinskole har der været henlagt et meget stort Stipendiebælsb om Aaret, nemlig 2125 Daler til 44 Disciple.

Under denne Rektor blev Grunden lagt til Skolens Bibliothek.

Et nyt Legat kommer atter til Skolen,

nemlig Jakob Bandal, som var Degn i Stibby paa Sjælland, idet denne Degn stjænkede 400 Daler til Slagelse Latinskole.

„Der blev udtrykkelig taget den Bestemmelse, „at dersom Skolen skulde blive nedlagt, skulde „Kapitalen tilfalde S. Mikkel's Kirke.“

30) Professor Peder Wøldike var Rektor fra 1777 til 1811. Biskopperne Harbo og Halle paastjønner hans Virksomhed i flere Skrivelser, og der tilstaaes ham derfor 1788 et Lønningstillæg. Da der i Slutningen af Aarhundredet blev gjort Forsøg paa fra Kalundborg og Korsør at faa Indtægterne fra de nedlagte Latinskoler tilbage, skyldtes det Wøldike, at disse Indtægter næsten alle vedbleve at være Slagelse Latinskole tilhørende.

Det maa endnu erindres, at ved kongelig Reskript af 28de Oktober 1803 blev Slagelse Latinskole fritaget for Sangopvartning i Kirken, og i Aaret 1809 blev Latinskolen overført til sine nye Lokaler paa Bredegade.

31) Thomas Kristian Witthusen beklædte Rektoratet fra 1813 til 1822.

I hans Tid var den senere saa bekendte Mag. J. J. Dampe Adjunkt ved Latinskolen.

For sine politiske Meninger maatte Dampé tilbringe et langvarigt Fængsel paa Kristiansø. Han sad som Statsfange fængslet i 20 Aar fra 1821 til 1841, men blev tilsidst benaadet og tilbragte sine sidste Leveaar i Kjøbenhavn, hvor han døde 1867.

32) Dr. Simon Meisling var Rektor fra 1822 til 1826.

33) Jeppe Kristensen Qvistgaard tiltraadte Rektorembedet 1826. Da Qvistgaard var Overlærer ved Skolen, sørgede han særlig for Elevernes Befvemmelighed. Skolens Legeplads blev udvidet og beplantet med 2 Rækker Lindetræer. Et lukket Gymnastiklokale blev opført og Klasserne udvidede. Qvistgaard blev i Aaret 1838 ansat som Sognepræst for Magerup og Kirkerup Menigheder paa Sjælland.

34) Mag. Carl Vilhelm Elberling var Slagelse Latinskoles sidste Rektor. Da han i Aaret 1851 fratraadte sin Virksomhed ved Skolen, var dens Nedlæggelse bestemt, idet at der i Følge fgl. Resolution af 6te Mai 1850 var fældet Dødsdom over Skolen, hvilken fuldbyrdedes ved Loven af 14de April 1852, og efter den offentlige Exomens Af-

holdelse 1852, hvilken Examen endte den 22de Juli, sluttede Slagelse Latinskole sin lange i Aarhundreder bestaaede Virksomhed.

Da Rektor Elberling blev forflyttet i samme Stilling til Roskilde Latinskole, blev der ikke ansat nogen ny Rektor, men Skolens Oberlærer Frederik Wilhelm Wiehe affluttede Skolens Virksomhed.

Af Mænd, som have gaaet i Slagelse Latinskole i deres Ungdom, og senere været en Pryd for deres Fædreland, kan nævnes:

1) Magister Laurits Pedersen, som blev Stammefader for Familien Thura.

2) Magister Kjeld Stub anlagde som Ingeniør-Officer Skandsen „Hvalfisken“ ved Wismar i Trediveaarskrigen. Han døde som Sognepræst og Provst i Kristiania.

3) Biskop Nikolai Edinger Halle var Discipel i Slagelse Skole fra 1759 til 1762.

4) Digterne Jens Baggelsen og Bernhard Severin Ingemann have begge søgt Slagelse Latinskole og ere dimitterede derfra, medens Digteren Hans Kristian Andersen kun søgte Skolen i Slagelse i en kortere Tid og dimitteredes siden privat i Aaret 1828.

5) Kongelig Skuespiller Kristen Niemand

Rosentilde er ligeledes dimitteret her fra Slagelse.

6) Professor Jens Møller er ogsaa dimitteret fra Slagelse Latinskole. Han døde 1833 som Professor i Kjøbenhavn.

Om det Liv, som rørte sig i Skolen, har Ingemann givet en livlig Skildring, og navnlig var Kristen Rosentilde en af de værste Spillopmagere. En lille Fortælling skal anføres: I Rosentildes Klasse var Elevantallet kun 2. Gamle Overlærer Høffding kom en Morgen ind i Klassen for at læse Latin med disse to Drengene. Høffding sad med Ryggen til Drengene, og imedens listede den nederste af Klassens to Drengene, nemlig Fuzen, sig stille ud af Døren. Da Rosentilde mærkede dette, hævdede han sin Køst, og samtidig nærmede han sig Udgangsdøren mere og mere. Saasnart det Punktum i Lektien var læst, smuttede Rosentilde ud af Døren bag efter den anden, og Høffding, som intet havde mærket, befalede nu Overfættelsen. Da denne nu selvfølgelig udeblev, saa Læreren op fra sin Bog og Klassen var tom. Med sit store Ris i Haanden gif han ud paa Kirkegaarden, bandende „de Satans Djævlunger“, idet han

raabte paa dem. Bludselig løb det fra Toppen af Lindetræerne, de Lindetræer, som endnu staa paa Kirkegaarden: „Her ere vi, Hr. Høffding“, og fra Toppen i Træerne tittede Rosenkilde og hans Klassekammerat ned til Manden med Riset. I det nu Høffding svingede Riset, truede han med at flaa saadanne Dævleunger ihjel, naar de kom ned.

Drengene gik nu paa Akkord med deres gamle Skolemester, og det endte med, at dersom de vilde komme ned, skulde de hver slippe med 5 Slag Ris i Hænderne.

Dommen blev udført, og derefter gik Høffding ind i Klassen med begge Drengene, og Undervisningen blev fortsat, indtil begge Drengene atter fandt paa nye Spilopper; thi Høffding kunde ikke leve uden at bruge Riset, og Rosenkilde kunde ikke leve uden at gjøre Kommers.

De Ris, som Lærer Høffding fandt sin største Glæde i at slide op paa Drengenes Rygstykker, bandt han ikke selv, men dette Arbejde blev udført af „Ringer-Lisbeth“, som var et stort og kraftigt Fruentimmer, der ringede Klokkerne i St. Mikkel's Kirke.

Byen har flere Gange været hjemløst af store og voldsomme Ildbrande; men det er naturligvis gaaet her, som andre Steder, at hvad der væsentligt har bidraget til Udbredelsen, ere Trægablene og Straatagene, hvortil selvsølgelig kommer et mangelfuldt Brandvæsen.

Den første større Ildbrand, hvorom man har sikre Efterretninger, fandt Sted i Maret 1515. Som Følge af denne Ulykke, hvorved Slagelse led stor Skade, fik Slagelse Borgere deres Bygkat nedsat.

1652 afbrændte over Halvdelen af Byen, idet over 100 Eiendomme nedbrændte, saa at flere Gader helt gik til Grunde. Uden Tvivl ere flere af de ikke mere nu bestaaende Gader forsvundne ved Ildbrande.

Den sidstnævnte Brand opkom ved Utæthed fra en Pottemagers Don.

1669 afbrændte 36 Huse paa en Gang i Slagelse.

1740 afbrændte den midterste Del af Byen, hvori laa det gamle Raadhus.

1772 gik hele Skovsøgade tilgrunde i en Ildbrand.

1804 ødelagdes ligeledes en Del af Byen ved Ildsbaade. —

Begyndelsen til en dansk Skole findes først omtalt i Kristian den Andens verdslige Lov af 1521, idet der deri anordnes, „at vore Borgeres Sønner i vore Kjøbstæder herefter først skulle lære at læse, skrive og regne og siden blive Haandværkere“.

I Kristian den Femtes Lov 14de Artikel handles om, at Skrive- og Regneskoler i Kjøbstæderne skal Øvrigheden forordne og forsørge, og af disse Skoler maa uden al Tvivl de nuværende Borgerstoler være fremgaaede. Hvorledes disse Skoler skulde ordnes, er senere bestemt i Forordning af 17de April 1739, hvori gives en almindelig Ordning af Skolevæsenet i Landets Kjøbstæder.

At man ikke altid saa med venlige Øine paa saadanne Skoler, ses deraf, at da man i Helsingør skulde oprette en dansk Skole, blev det anordnet, at kun saadanne Piger og Dreng, som ikke duede til at lære Latin, skulde søge en Læse- og Regneskole, mod at Forældrene maatte betale en Skoleholder derfor, saa at Kommunens Udgifter til Skolevæsenet vare meget ubetydelige. Den danske

Skole i Slagelse vidner om, at det var Forældrenes frivillige Sag, hvorvidt Børnene kun skulle lære at læse eller regne eller skrive, eller mulig undervises i 2 eller alle 3 Discipliner.

Gode Bidrag til Skolevæsenets Tilstand her i Slagelse giver Skoleholder Ungermands Embedshistorie, hvorom skal fortælles nedenfor.

En saadan Skoleholders Stilling var ikke misundelsesværdig. Før han kunde blive ansat af Øvrigheden, maatte han aflægge en Prøve for Sognepræsten, og han fik da lidt Husleiegodtgjørelse, som her i Slagelse var ansat til 8 Daler aarlig, og Fritagelse for alle Skatter, men maatte forøvrigt leve af de Skolepenge, som Børnene gave ham. Disse Skolepenge vare ikke store og her i Slagelse vare de ansatte saaledes: For at blive undervist i et Fag skulde der for vedkommende Barn betales 2 Skilling om Ugen, for 2 Fag betales 3 Skilling, og for Undervisning i alle 3 Fag 4 Skilling ugentlig.

Med hvilken Ringeagt man behandlede saadanne Skoler og Moderismaalet ses ogsaa deraf, at i de fleste Kjøbstæder oprettede

Magistraten ogsaa tyffe Borgerfcooler, hvorved vare ansatte tyffe Skoleholdere.

Her i Slagelse nævnes allerede en dansk Skoleholder i Aaret 1658, og senere fik Byen tillige tyffe Skoleholdere.

Den første danske Skoleholder, om hvem man veed noget sikkert og bestemt, er Peder Ungermand, som havde været „Adjutant“, det vil sige Medhjælper hos den tidligere Skoleholder Søren Engelstrup; men da denne tog sin Afsted 1720, blev Ungermand hans Eftersølger.

I Slagelse Raadstueprotokol for 1720 anføres Følgende:

Onsdag den 17de April 1720 var Rettens Siddere tilstede: Belærnværdige Hr. Magister Johan Barscher, Hr. Borgmester Jens Larsen, Hr. Raadmand Tolding og Hr. Raadmand Wohnsen. „Da fremkom Peder Ungermand, som paa nogen Tid haver opholdt sig her i Byen hos forrige danske Skoleholder, Søren Engelstrup, og hjulpen ham at informere Ungdommen, og overleverede ubi Retten en memorial om at maatte worde antagen til dansk Skoleholder her i Byen efter bemeldte Engelstrup, som det vil quitere Samme

hans memorial var paategnet af adskillige af Indbyggerne, som alle recommenderer ham til Skoleholderiet at maatte nyde". Hvor-
 efter Søren Engelstrup var mødt og frasagde sig Skoleholderiet, som han begjærede at entlediges fra, hvilken Opsigelse Retten modtog og i hans Sted antog Peder Ugermand til Skoleholderiet, som han taknemlig accepterede med fornævnte ugentlige Løn.

Peter Ugermand maatte derefter med Haand og corporlig Ed bekræfte denne sin Ansættelse, og for nu ret at vise sin Færdighed i Skrivning, har han i Rettens Nærværelse underskrevet sin Ansættelse med stort Fraktur med Sving, og sin kristlige Ed saalydende:

„Saa sandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord“, ligeledes med stort Fraktur.

Imidlertid har Peter Ugermand ikke havt andet end Uergrelse og Næringsforg i sin hele Embedstid. Det varede ikke længe, før Peder Ugermand kom i Strid med flere af Forældrene, som klagede over Skolens Standpunkt. 1724 klagede Ugermand, som tillige var Bedemand, over, at Marthas Bedekone tillod sig at bede til Dig; dette Indgreb i

hans formentlige Rettigheder blev næppe hævet, thi 1731 havde Bedemanden atter en Sag med Martha Bedekone. Det blev nu bestemt, at Bedemanden for Fremtiden skulde i Forhold til Beboernes Evne have enten 6 Mark, 4 Mark eller 2 Mark for sin Uleilighed, og heraf skulde saa Martha Bedekone have $\frac{1}{4}$, imod at hun saa skulde ophøre med sin Virksomhed som Bedekone.

De ulovlige Bogeskoler forringede Ungermands Indtægter bethdeligt, og han maatte flere Gange paakalde Øvrighedens Hjælp; særlig var der en af Byens Bægtere, som havde faaet en større Bogeskole i Gang, som han saa senere maatte høre.

Da Indtægterne stadig vedbleve at være smaa for Ungermand, fandt han paa Udveie til at forbedre sin Stilling. Han begyndte nemlig at bage Grovbrød, som han saa havde til Udsalg, men her traadte Øvrigheden skarpt op, og Manden maatte igjen nedlægge sin Virksomhed som Bager.

Paa sine sidste Dage blev Ungermand tvungen til at holde „Adjutant“ og moderere sine Passioner saavel i Kirke som i

Stole samt overfor Retten paa Raadhuset. Endnu 1740 var han Stoleholder. —

Da Frederik den Anden fattede Interesse for Antvorskov og ofte opholdt sig der i længere Tid, kom dette Slagelse tilgode, hvad der især viser sig i flere af Kongens Breve.

I et Brev, udstedt paa Antvorskov den 5te November 1561 tager Kongen Slagelse Borgere i sin særlige Beskyttelse.

Af særlig Bevaagenhed mod Slagelse Borgere tillades det atter at aabne Skibsholm Havn i Følge Kongens Forordning af 18de Oktbr. 1580. Da der ved Bortfæstning eller Bortleie af mange Bygninger og aabne Pladser i Slagelse, hvilke tilhørte Antvorskov, ikke blev taget Syn over Eiendommene, var Følgen heraf, at mange Eiendomme forfaldt og vare næsten ikke til at bebo. Frederik den Anden befalede derfor i Aaret 1581, at Fæsterne af saadanne Steder maatte beholde dem som Eiendom for bestandig, naar de kun betalte den paahvilende Jordskyld og holdt Bygningerne i god Stand med Tegltag, som var en ufravigelig Bestemmelse. Imidlertid har Borgerstabet dog ikke ganske taget dette til

Følge, thi samme Aar i December Maaned befaler Kongen, at samtlige øde Gaarde og Huse inden 3 Aar skulle være paany opbyggede og alle forsynede med Tegtag. Hvad det første Punkt angaar, da blev ogsaa i de nærmest paafølgende Aar en Del nye Bygninger opført, men mange — med Straatag. Snese af Aar gik hen, før Tegtaget trængte igjennem, og i ikke faa af Danmarks Byer kunde man endnu i forrige Aarhundrede se flere Gader med Huse, som havde Straatag. I Aaret 1817 havde Ringkjøbing endnu Gader med straatækkede Huse og i Maribo paa Lolland forsvandt først de sidste Straatage i Aaret 1832. Var det end saaledes, at Frederik den Anden viste Slagelse Borgere flere Begunstigelser, saa maatte Slagelse ogsaa mærke de Byrder, som Kongens hyppige Ophold i og ved Byen paalagde dem.

Saaledes maatte der sørges for, at der i Slagelse altid var Staldrum til 500 Heste, naar Kongen med Hoffet gjæstede Amtvorstov.

Kongen hndede meget Jagten, og i de Skove, som omgave Slagelse, var der en rig Mængde af Wildt. I Byen Kofsted havde Kongen sin særegne Jagtgaard, hvor han ofte

tilbragte flere Dage, og hvorfra ofte udgik større Jagttog.

Fra Kofsted udstedte Kongen 1582 Befaling til, at det Stykke af „Liungen“, som strækker sig efter Landsgrav, skal tillægges Borgmesteren i Slagelse, saa Indtægten heraf skal ham tilfalde som Betaling for hans Uleilighed ved Embedet. Det synes saaledes, at den nuværende Lod, som tilhører Borgmesterembedet, stammer fra Frederik den Andens Tid. En Del af denne Borgmesterlod er nu indtaget til Kirkegaard for St. Peders Sogn.

Tidligere havde Slagelse Borgere maattet betale 5 Fjerdinger Smør og 11 Mark i Penge for Ret til Græsning paa „Liungen“, men Frederik den Anden inddrager nu denne Græsningsret, da den tilbageværende Del af „Liungen“ samt Grønnestræde, Langestræde med omliggende Marker samt en Del af Slagelse Storstofv indtages til Brug for Stutteriet paa Antvorskov.

Ligesom Kristian den Fjerde sørgede for, at der blev indført ensartet Kornmaal i hele Landet, saaledes havde han ogsaa et vaagent Øie med de Handlende i Kjøbstæderne,

og da der her i Slagelse i sin Tid blev klaget over, at Silbetønderne vare for smaa, og det indførte tykke Öl var forfalsket, befalede Kongen Magistraten, at der af Byens Borgere skulde udvælges Mænd, som skulde undersøge de ankomne Tønder med Fisk, altsaa om Tønderne vare store nok og Fiskene i en sund Tilstand. Endvidere skulde Binen undersøges, og vedkommende Mænd, som undersøgte Binens Bestaffenhed, skulde have en Bot af hvert Fad, som blev undersøgt. Den Binhandler, som solgte forfalsket Bin, skulde have sin Beholdning forbrudt. Den Gang gif man strængere til Værks end i vore Dage.

I 1661 var her i Byen en større Binhandler, Daniel Binholdt, som havde Eneret til Binhandel i Slagelse; dog kunde Andre ogsaa indføre Bin, naar kun samme var til eget Forbrug, og ikke til Forhandling.

En Bod eller et Udsalgsted for Varer ved Tiden omkring Aaret 1500 var af et ganske særegent Udseende. Den tarveligste Høkerhandel i vore Dage staar høit over Datidens Boder.

Bæggen mod Gaden i en saadan Bod var forsynet med en Luge til at falde ned. Naar

denne Luge da var flaaet ned, dannede den tillige Diff til Boden, rigtignok ud paa Gaden; men da Kunderne stod paa Gaden og handlede ind ad Lugen, passede det jo rigtig godt. I daarligt Veir vare Kunderne bestjærmede mod Regn ved de ofte langt fremspringende Tage. Da Kunderne ikke kom ind i Butiken, behøvede man ikke at fremstille sine Varer paa en saadan isinesaldende Maade som nu. Varerne vare indesluttede i store Kasser og Kister, og da man i Almindelighed vidste, hvad Kjøbmanden handlede med, behøvedes altsaa ikke nogen Vareudstilling for at lokke Kjøbere til. Naar Lemmen om Aftencn igjen blev hævet op for Lugen, da var Butiken lukket. Kun en ganske enkelt udkaaret Kunde kunde maasse faa Tilladelse til at se indenfor i Boden, naar en ny Vare var hjemkommen, men en saadan Tilladelse hørte til Sjældenhederne. Pralende Skilte kjendte man ikke til, Enhver i Byen vidste, hvor Kjøbmanden boede, og Landhandelen var kun ubetydelig.

At holde Lys i Boden var i fordums Dage ikke Skik og Brug, og naar Mørket indtraadte, blev derfor Butiken lukket, og kun

for en særlig god Kunde eller for en gammel Ven kunde Vedkommende bekvemme sig til at sælge efter Soluedgang.

De Varer, som skulde forhandles, bleve ikke som nu indkjøbte i Kjøbenhavn, men bleve enten af Hansestædernes Skibe eller senere af danske Skibe førte til Korsør eller Skibsholms Havn for derfra at transporteres til Slagelse.

Da siden efter de Handlende i Slagelse søgte at omsætte deres Varer i Korsør, blev der af denne By klaget til Frederik den Tredie, som 1649 forordnede, at Slagelse Kjøbmænd maatte oplægge Varer i Korsør, indtil disse Varer kunde blive førte til Slagelse, men intet Udsalg finde Sted der, uden af Korsør Bys Handlende.

Da Slagelse laa ved Hovedveien gennem Sjælland, var Byen i Krigstid ofte udsat for Indkvartering, ikke alene af Landets egne Soldater, men lige saa ofte af Fjendens.

Mere end een Gang maatte Skatterne eftergives Byens Beboere, da de, formedelst de i Krigstid trykkende Afgifter, ikke kunde betale Skatterne.

Rest trykkende hvilede Krigen 1658—60

over Byen og Omegnen; thi uagtet Karl den Tiende førte den allerstørste Del af sine Soldater mod Kjøbenhavn, havde han stadig en Garnison liggende i Korsør og Slagelse. Disse Soldater, af hvilke mange havde deltaget i den lovløse Trediveaarstrig i Tyskland, vare raa og hensynsløse i deres hele Optræden, og Beretninger fra den Tid vidne om den Brutalitet, den fjendtlige Garnison udviste overfor Befolkningen. Snigmord og Mord paa offentlig Gade vare ikke sjældne, og ofte vare saadanne Ugjerninger parret med en forfærdelig Raahed. Voldtægt mod værgeløse Kvinder fandt hyppigt Sted, og uægte Fødsler, hvortil Svenskere vare udlagte som Barnesædre, steg i Aaret 1659 til 22 pCt. af samtlige Fødsler.

Som Exempel paa saadanne Mordscener i og ved Slagelse kan anføres Drabet paa nogle Borgere udenfor Løvegades Port, udøvet af svenske Soldater; endvi ere det forfærdelige Mord paa Baudmandens Søn paa Antvorskov, som ved Slotsporten blev dræbt ligeledes af svenske Soldater. Hans Legeme blev mishandlet og først senere paa Aftenen ført til Antvorskov

Slot, paa hvis Kirkegaard den Dræbte blev begravet.

Selvfølgelig blev der af Slagelse Borgere og Omegnens Beboere øvet Gjengjæld; saaledes blev den svenske Konges Rust, Bent Mogensen, studt paa Bjergbygade, idet der blev affyret et Skud paa ham fra en Hæve. Gjerningsmanden blev ikke opdaget.

Den svenske Ritmester, Kristen Lauritsen, blev dræbt paa Bredegade. Denne Kristen Lauritsen havde tidligere været Gaardeier oppe i Thyland, men var bleven Forræder mod sit Fædreland, idet han havde givet sig i svensk Tjeneste og var forfremmet til Ritmester.

Den svenske Rigsadmiral Wrangels Kvartermester, Hans Müller, som var barnefødt i Thyland, blev studt udenfor Løvegades Port af Bonden Adrian, og saaledes kunde der nævnes flere Exempler paa blodige Gjengjældelser fra Borgernes og Bøndernes Side.

Fra Antvorskov Slot blev alle Blyrender og Blyplader afrevne og bortførte for at benyttes til Rugler, ligesom ogsaa Skovene i Omegnen bleve ødelagte. Saaledes blev der

fra Antvorskov Skove ført flere Hundrede unge Træstammer til Korsør, for der at benyttes som Ballisader, da man var bange for en Landgang af de forenede danske og brandenburgske Tropper.

Beretningen melder jo ogsaa, at det var i Korsør Laarn, at Karl den Tiende hørte Kanonerne tordne paa Fyn, da hans Soldater under General Steenbock bleve nedhuggede ved Nyborg.

Flere Gange har Slagelse havt en større Garnison, og der har undertiden været holdt Leirøvelser i dens Omegn; saaledes samlede i Aaret 1779 et fjællandsk Rytter-Regiment til Øvelse og Felttjeneste ved Slagelse. Da en Del af disse Soldater søgte at indsmugle forbudne Varer i Leiren, opkom der Strid med Byens „Toldbetjente“, som bleve overfaldne og satte i Arrest. Der blev nedsat en Kommission, som skulde dømme i denne Sag, men $\frac{1}{2}$ Aar derefter var Kommissionen ikke kommen et Skridt videre. Hvad Slutningen blev paa denne Undersøgelse, er ikke godt at sige.

I Krigen med Sverig i Begyndelsen af forrige Aarhundrede har Slagelse atter havt Indkvartering. Magistraten i Slagelse vilde

idømme en Borger Arrest, fordi han ikke vilde modtage en Løitnant i Indkvartering. Da man vilde arrestere vedkommende Borger, gav dette Anledning til et større Opløb paa Gaden, hvor det nok har gaaet livligt til. Der blev derfor indledet Undersøgelse mod Urofstifterne, og Følgen heraf var, at Borgerne bleve indsatte som Slaver i Kastellet i Kjøbenhavn, hvor de forblev i 4 Maaneder og blev derefter sendt hjem igjen, efter først at have modtaget en streng Advarsel og maattet betale en Del Omkostninger, Sagen vedrørende.

Endnu skal kun bemærkes, at i Barakleiren ved Antvorskov i Midten af forrige Aarhundrede fandtes saavel Kyrdserer som Landfenerer.

Gadernes Antal og Beliggenhed er selvfølgelig undergaaet mange Forandringer i Tidernes Løb, og hertil har uden al Tvivl de store Ildbrande særlig bidraget. I Refens Atlas for 1660 haves et Grundrids af Byen og næsten alle nuværende Gader ere anførte i dette Grundrids. Som Gader, der imidlertid ere forsvundne siden den Tid, kan nævnes Morten Smeds Stræde, som tildels

har begrændset Frue Kirke og Kirkeplads mod Syd og Øst; endvidere Vinpibe-Stræde i den nordlige Del af Byen og et Par enkelte mindre Stræder eller Smøger.

En af de Gader, man hører mindst omtale, er Slotsgade; men da Antvorskov Kloster først efter Midten af det 16de Aarhundrede efter Kongens Befaling skulde benævnes for Slot, er det altsaa sandsynligt, at Slotsgade før den Tid har havt et andet Navn, og det var jo ikke sjældent, at en Gade paa den Tid kunde nævnes med mere end et Navn.

Den nuværende Slotsalle dannede en stærkt kroget Linie.

I Pontoppidans danske Atlas, som udkom i den sidste Halvdel af forrige Aarhundrede, nævnes atter Byens Gader med Bemærkning, at mange ere øde og altsaa næsten uden Bygninger. Antallet af Eiendomme var den Gang 256 og i Byen boede omtrent 200 Familier. Indbyggernes Antal udgjorde omtrent 1200.

Det er i Grunden interessant at sammenligne Antallet af Eiendomme med Familiernes Antal; thi derved vises klart og tydeligt, at der fandtes meget faa Leiere i Byen. Lad

ogsaa være, at en Mand kan have eiet flere Eiendomme, saa har dette dog kun undtagelsesvis været Tilfældet, saa at næsten alle Byens Borgere have været Grundeiere.

I det 11te Aarhundrede omtales allerede Slagelse Kirke, idet man formener, at St. Mikkel's Kirke skal være opført af Sven Norbagge i Slutningen af Aarhundredet. Den nuværende St. Mikkel's Kirke er imidlertid langt fra saa gammel, da baade Bygningsstilen samt Indskriften paa Buen i det nordlige Sideskib tyde paa, at Opførelsen maa ansettes til det 13de og 14de Aarhundrede; i ethvert Tilfælde ere Dele af St. Peders Kirke, særlig Langskibet, langt ældre end den nuværende St. Mikkel's Kirke, og det er i en tidligere Beretning om St. Peders Kirke paavist, at denne Kirkes Ælde kan føres ned til omkring Aaret 1150, ja maaste endogsaa før 1100.

St. Mikkel's Kirke har i Middelalderen staaet i et vist Afhængighedsforhold til Roskilde Domkirke, nemlig som Annexkirke, og saaledes maa Præsterne ved St. Mikkel's Kirke anses som Vikarer for Roskilde Domkirkes Præster, særlig for Domprovsten.

I den Tid, da Afladshandelen florerede saa stærkt i Europa, fik de mange Altre i St. Mikkels Kirke Ret til Aflad; der nævnes St. Jakobs Alter, St. Kristoffers Alter, Guds Begems Alter, St. Annas Alter og flere andre. Hvor disse Altre har staaet, er vanskeligt at sige, dog veed man med Sikkerhed, at St. Annas Alter har staaet i det nuværende sydlige Sidelapel.

Efterhaanden har St. Mikkels Kirke i Tidernes Løb maattet undergaa mange Forandringer, og som St. Peders Kirke i Slutningen af forrige Aarhundrede var nærved at gaa til Grunde af Mangel paa Midler, saaledes var aldeles det samme Tilfældet med St. Mikkels Kirke, man omlavede og omdannede Kirken saalænge til man fik noget af det mest formløse og smagløse frem. Først ved den sidste store gjennemgribende Restauration af Kirken har man søgt at føre den saa vidt muligt tilbage til sin oprindelige Stikkelse.

Naar der af Nogle formenes, at St. Mikkels Kirke er opført til forskjellige Tider, da er dette for det midterste Langskibs Bedkommende ikke Tilfældet. At Sideskibene ere

fra en senere Tid, kan maaste være Tilfældet; endstjønt hele Kirkens Sammenbygning nærmest vidner om, at den nuværende St. Mikkels Kirke har havt Sidefibe fra sin første Begyndelse.

St. Peders Kirke er beliggende i Byens vestlige Udkant. Den er Sognekirke for en kun ringe Del af Kjøbstaden, men til St. Peders Kirke hører et meget stort Landsogn. Kirken er lille og har været mindre, idet den fra sin første Tid kun naaede fra Taarnet til lidt ind i de nuværende Korsarme, som ere senere Tilbygninger.

Som foran bemærket, er Kirken en af Landets ældste Kirker, og naar den derfor nu staar som en spidsbuet Kirke, da hidrører dette fra en senere Omdannelse i Kirken, nemlig fra den Tid, da den mistede sit flade Bjælkeloft, og de opførte Hvelvinger og Buer bleve da sat i Spidsbueform.

Spor af Kirkens Rundbuestil ses endnu paa den nordlige Sidevæg opført af raat, tilhugget Granit.

Korsarmene og Koret ere fra en senere Tid, men dog før Frederik den Tredies Tid, hvad Murværket udviser.

Taarnet er opført 1664 af dalevende Hans Spirhugger, som vistnok hørte til Tømmermændene paa Antvorskov Slot. Han var barnefødt i Wien i Østerrig og døde paa Antvorskov Slot. Hans Lig blev begravet i St. Peders Kirketaarn, saa at dette Taarn, som han opførte, paa en Maade blev hans Monument.

En saa gammel Kirke, som St. Peders Kirke, har selvfølgelig undergaaet store Forandringer, efterhaanden som Tiderne ere gaaede frem.

1660 styrtede Klokketaarnet sammen, og den vestlige Gavl blev da helt borttaget, medens Aabningen blev dækket med Brædder og Planter, hvorigjennem det baade regnede og sneede. En Klokke blev ophængt i et Træskur paa Kirkegaarden. Dette Skur omblæste i en Orkan, hvorfor endelig Taarnet i sin nuværende Grundform blev opført 1664. Kirken forfaldt mere og mere, og i Slutningen af forrige Aarhundrede var det næsten livsfarligt at være i Kirken. Den kunde ikke restaureres, da man manglede de fornødne Pengemidler, saa at man endogsaa tænkte paa at nedrive hele Kirken og forene begge

Slagelse Sogne. Helbigvis fandt dette ikke Sted. Kirken gif en bedre Tid imøde, og ved den for saa Aar siden affluttede større Restauration, har Kirken faaet et saa smukt og hyggeligt Udseende, baade indvendig og udvendig, at den i sin over 700-aarige Tilværelse vist aldrig har været saa smukt udstyret som nu.

Naar St. Maria Kirken eller Vor Frue Kirke er bleven opført, skal vanstelig kunne paavises. Den omtales imidlertid først henimod Aaret 1400 og har været beliggende paa og ved den nuværende Borgerstoles Grund. Til Kirken selv kjender man kun lidt, og 1551 omtales den som øde og ubrugelig, hvorfor Kristian den Tredie tillod Borgerne at nedrive den og benytte Materialet til Udbedring af de offentlige Bygninger i Byen. Hvorvidt Kirken nu virkelig er bleven nedreven, eller mulig en Del er bleven staaende, er ikke godt at sige, thi i Slutningen af forrige Aarhundrede omtales en liden Kirke af Bindingsværk, som stod paa Frue Kirkeplads, og som ikke havde været benyttet i mange Aar.

Denne omtalte Kirke, som saa blev ned-

reven, kan næppe have været den gamle Frue Kirke, da den omtales som opført af Bindingsværk; thi naar Frue Kirke omtales i det 14de Aarhundrede, da var det paa en Tid, hvor det dengang var Skik og Brug at opføre Kirkerne helt af Sten, enten Granit eller Mursten. Den lille Kirke, som derfor omtales i forrige Aarhundrede paa Frue Kirkeplads, har derfor sandsynligst kun været et Slags Liggkappel, som er opført senere i Tiden.

Helliggeistes Kirke eller den nuværende Klosterkirke har næppe været nogen egentlig Sognkirke. Som Hospitalkirke har den imidlertid haft sine egne Præster, og den omtales allerede paa samme Tid, som Frue Kirke nævnes første Gang. I sin nuværende Udstyrelse fremtræder den saaledes, at vanskelig skal nogen Stiftelse kunne fremvise en mere hyggelig, lys og vel vedligeholdt Kirke end den nuværende Klosterkirke.

Om den gamle St. Clemens Kirke kan næppe tilveiebringes Oplysninger.

Da Spedalskheden tog til i Europa, særlig mellem Aarene 1100 og 1200, blev der i forskjellige Byer i Danmark oprettet Hospitalet

der skulde modtage de af Spedalskthed lidende Personer.

Slagelse har saaledes ogsaa havt sit Hospital for Spedalske, nemlig St. Jørgens Hospital, som har staaet i Forbindelse med Helliggeistes Kloster her i Byen, hvilket Helliggeistes Kloster har havt sin særegne Prior, som senere hen blev kaldet for Forstander.

Med Aaret 1580 indtræder en Forandring i Hospitalets Forhold, idet Frederik den Anden befalede Lensmanden paa Antvorskov, Peder Redtz, at indlægge de Fattige og Syge, som hidtil havde været forsynede og pleiede paa Antvorskov, i Slagelse Hospital, hvilket Hospital nu efter et Par Aars Forløb fik Tiende af mere end 20 Sogne, hvorved Hospitalets Indtægt steg i betydelig Grad, hvad der tillige kom den latinske Skole til Gode.

„Slagelse nye Kloster“, som er bygget i Byens sydlige Udkant, er opført af Hospitalets Midler. Kvinderne i dette Kloster kaldes Conventualinder.

Det første Apothek i Slagelse blev oprettet 1673 og blev 1690 flyttet til sin nuværende Plads, hvilken Eiendom, som tidligere havde

været Præstegaard for Antvorskov Slot, blev solgt til Apotheker Nylius for 80 Rigsdaler.

Byens ældste Raadhus skal i Følge Resens Grundrids af Slagelse have været beliggende Nord for St. Mikkels Kirke. Paa dette Sted blev i Aaret 1735 indviet et nyt Raadhus, som imidlertid kun stod til 1740, da det blev ødelagt ved Ildbrand.

Da Raadhuset atter skulde opbygges, blev det opført paa Gammel Torv, og Kontrakten om Raadhusets Opsørelse blev underskrevet 16de Juni 1741. Næste Aar var Bygningen færdig til at tages i Brug, og den 3die Juli 1742 blev det nye Raadhus indviet ved en Tale af Borgmester Wohlen.

Allerede under Kristian den Aanden var der gjort en Begyndelse til et Postvæsen for Landet, men først under Kristian den Fjerde fremtræder Postvæsenet i en mere fast Stillelse ved Forordningen af 24de December 1624.

Af de 7 Poststruter, som den Gang bleve oprettede, laa Slagelse ved Ruten Kjøbenhavn—Hamborg.

Slagelse var saaledes temmelig heldig stillet, da nemlig de Byer, som laa ved Post-

ruten, fik deres Breve og andre Postfager gennem den kongelige Post, medens de andre Byer, som laa udenfor Ruten, selv maatte lade deres Postfager afhente i nærmeste By paa Postruten.

Posten blev ført frem enten ved tjørende eller gaaende Bude; men under Frederik den Tredie blev Posten fra Kjøbenhavn over Sjælland, Fyn og Slesvig ført frem som „agende Post“, der kunde medtage Personer, Pengesummer og Gods.

Under Frederik den Tredie træder Slagelse første Gang i direkte kongelig Postforbindelse med Kalundborg.

Da vedkommende Postmester i Provindsbyerne skulde give Budene Kost og Husly, kan man forstaa, at Postmesteren de allerfleste Steder tillige var Gjæstgiver.

I Maret 1729 blev By- og Raadstuefriver Thomas Brun tillige udnævnt til Postmester. Han var desuden Gjæstgiver, og hans Gaard blev kaldet for „ene privilegeret Gjæstgivergaard“.

1733 bliver en tykt Kirurg, Dffermeyer, ligeledes privilegeret Gjæstgiver i Slagelse.

Allerede i Slutningen af det 17de Mar-

hundrede var der oprettet et Bognmandslaug i Slagelse, hvilket Laug fik Tilladelse til at tage Bognbetaling som Bognmændene i Kjøbenhavn.

1734 blev Bognmandslauget beordret til at anskaffe en forsvarlig „Chaise“ til Befordring.

Bed Forordningen af 1763 var det bestemt, at i Byerne paa Poststruten Kjøbenhavn—Hamborg, altsaa ogsaa i Slagelse skulde Bognmandslauget holde 3 Sæt Fjirspandsheste og 3 Vogne med tilhørende Postkarle.

En Industri, som dreves meget i Midten af forrige Aarhundrede omkring Slagelse, var Tobaksavl. Det i Kjøbenhavn værende Kommerce-Kollegium udsandt, at man maatte støtte denne Tobaksavl, da den var af stor Betydning for Byen, fordi en Del Dreng og Piger derved kunde finde Bestjæftigelse. Der blev derfor udstedt Forbud mod skaaren og spunden Tobaks Indførsel; dog skulde undtages den kostbare amerikanske Tobak. Smidlertid maa denne indenlandske Tobaksavl i Længden have været mindre god; thi den danske Tobak var mildest talt slet, hvorfor atter en ny Befaling udgaar, som forbyder fremmed Tobaks Ind-

førsel med Undtagelse af den amerikanske Tobak.

At der endnu omtrent ved Aaret 1780 drives Tobaksavl ved Slagelse, kan ses deraf, at det paa det Strængeste forbydes Beboerne i Slagelse at have løsgaaende Svin, for at disse Dyr ikke skulle komme ind i Plantagerne og oprode Tobaksplanterne.

Skulde løsgaaende Svin antræffes, da skulde de optages og sælges til Fordel for de Fattige i Byen, og Eierens desuden betale 2 Daler i Mulkt for hvert løsgaaende Svin.

Denne Bestemmelse havde imidlertid en stor Betydning i kommunal Henseende, idet derved begyndte en større Sans for Renlighed, thi Svin og Køer havde for en væsentlig Grad bidraget til at gjøre Gaderne til sande Svinestier. Først da Udskiftningen havde fundet Sted, ophørte den fælleds Kvæggræsning, og Dribningen af Byens samtlige Kreaturer gennem Gaderne ophørte dermed.

Hvad der vel ogsaa har bidraget til at afhjælpe Gadernes uhyggelige Tilstand var den i Aaret 1730 indgivne Klage over Gadernes og Brolægningens Tilstand i Slagelse.

1750 var der atter klaget over Brolæg-

ningens Tilstand, og Befaling udgik til at forbedre den snarest mulig. Grunden var vistnok den, at man ventede Kongen til Bhen, hvorfor man skyndte sig at sætte Gaderne i en nogenlunde ordentlig Tilstand.

I enhver By var der tidligere Handlinger, som skulde udføres, men som vare af en saa dan Beskaffenhed, at de Mænd, som udsørte dem, vare udsatte for den dybeste Foragt og Afsty af deres Medmennesker. Saadanne Mænd kaldtes for Rattmænd eller Rakkere, og deres Bestilling var at flaa Dyr og henvføre de flaaede Dyr til Rakkertulen, at rense Retirader ved Rattetid, hvoraf Navnet Rattmænd maa udledes, at bistaa Bøddelen, naar Forbrydere skulde henrettes osv. Han betragtedes derfor som „uærlig“, og han var i Almindelighed udstødt af det borgerlige Samfund samt regnedes for at have mistet sin borgerlige Ære. Styret og flyet af andre Mennesker, oftest henvist til en elendig Hytte, hvor han hyppig manglede det nødvendige til Livets Ophold, tilbragte han en høist sørgelig Tilværelse. Jagen vilde bære hans Børn til Daaben, Jagen vilde række ham Haanden; thi den, som berørte en Raker, blev selv

uærlig, og havde saa endelig Døden gjort Ende paa et saa sørgeligt Liv, da kunde det ofte knibe med at faa ham i Jorden, da ingen vilde røre ved den Kiste, hvori Rakkeren laa, og uden Slægt og Benner's Deltagelse blev han gravet i Jorden og hans Gravsted var snart kun en græsklædt Tue som fandtes i en Ufrop paa Kirkegaarden; thi Ingen vilde have sine Ufdøde hvilende ved Siden af eller i Nærheden af Rakkerens Gravsted. Hvorvidt man gik mod Rakkeren, kan jeg deraf, at der paastaas, at man nogle Steder befalede Rakkeren at afhugge sin Hestes Hale, for at den kunde kjendes fra Byens øvrige Heste, og saaledes Ingen tage Feil og berøre et Dyr, som havde været benyttet til at slæbe flaaede Dyr til Rakkerfulen eller Forbrudere til Skaffottet.

En saadan Rakker har Slagelse havt, og det synes, at Rakkerens Hus har staaet paa den nuværende Fruegade tæt ved Hestemøllestræde.

I Aaret 1755 skulde Huset repareres, men det var næsten ikke muligt, at faa Haandværkere til at udføre Arbeidet, og Reparationsarbeidet blev kun ogsaa tarveligt.

Da Katteren i Slagelse døde i Juni 1759, skulde han begravet den 15de Juni, men man havde nær ikke faaet hverken Kiste eller Folk til at hembære Liget, som blev begravet paa „de Fattiges Kirkegaard“ i et affides Hjørne. Da Slagelse igjen skulde have en ny Katmand eller Katter, skete dette først efter omtrent 2 Aars Forløb, nemlig 1761, i hvilket Aar der blev sluttet Afford med ham og han fik da den gamle Bolig, men i et Stormveir 1771 blæste Katterens hele Hytte om, og det varede nogen Tid, før man igjen kunde faa ham givet Husly.

Da der i Midten af forrige Aarhundrede var klaget over Maal og Vægt i Byen, bleve de forskjellige Maal og Vægte undersøgte, ligesom ogsaa Brødet blev undersøgt og veiet paa Byens Raadhus. For at Smaakaarsfolk ikke skulde lide formeget ved Dyrtid, blev der sat en Tagt for Brødet; saaledes findes Tagt ansat i Aaret 1740, endvidere i Aaret 1741 og 1743.

Omtrent ved samme Tid bliver der sat en fast Tagt for de Huse, hvori Rejsende kunde finde Herberg, saa at alt Opdrækkeri derved kunde hæmmes; kort Tid i Forveien var der

udgaaet en Befaling fra Magistraten om, at Ingen maatte udskjænke Ol eller Brændevin til nogen af de her i Garnison liggende Rhyadsjerer længere end til Kloften 7 om Aftenen.

Grunden hertil synes at være, at man vanskelig kunde faa Soldaterne i Kvarter om Aftenen, og tidligere havde den sildige Nattefjvir givet Anledning til Sammenstød mellem de Civile og Militære.

I Aaret 1733 var her i Byen 12 Skomagere, som den 28de November s. A. opløstede et Kamastrig mod en Kjøbmand, fordi han solgte færdigbet Fodtøi. Hvad Udfald Skomagernes Klage fik, vides ikke; men efter de bestaaende Laugsformer og Laugsartikler er Kjøbmanden vistnok bleven tvungen til at ophøre med sin Fodtøishandel.

Af andre Klager i forrige Aarhundrede kan nævnes:

Generalmajor Numsen indgav en Klage paa Tysk til Magistraten fra Hovedkvarteret paa Antvorskov. Klagen var dateret med Aaret 1730. Da der ankes over Pladsens slette Tilstand foran den nye Rytterstald paa og ved Slotsgade, bliver det befalet Slagelse

Borgere i Følge Skrivelse af 4de August 1739, at de skulle rydde og planere Pladsen ved denne nye Bygning.

1754 klage Byens Borgere over den Medfart, de ofte ere udsatte for af de i Byen og paa Antvorskov indkvarterede Officerer og Ryttere. Klagen har vist ikke nyttet stort, da der herskede idelig Splid og Strid efter den Tid mellem Borgerne og Garnisonen.

1747 blev der indgivet en Klage over Magistraten i Slagelse, og i den midterste og sidste Halvdel af Aarhundredet er der jævnlig anket over Stenbroens flette og mangelfulde Tilstand.

1733 nævnes første Gang „Kodemestre“ i Slagelse. Antallet var sat til 4 og i Skrivelse af 11te Juni 1733 bestemmes deres Forretninger og samtidig de Friheder, de nyde herfor.

1745 udkom en Forordning om, hvorledes Informatorere og Lærere bør forholde sig, naar de undervise Pigebørn.

1750 bestemtes Reglement for Borgerstads Befalingsmænd samt Artikler om Exercitsen. Noget Tid tidligere var Brandvæsenet bleven ordnet. Særlig fremhæves, at Brandvæsenet

nu har faaet 2 Tambourer, hver med en ny Tromme.

1733 meddeles i en fgl. Anordning, at for Fremtiden maa Præsterne afholde sig fra al Skjænden og Larmen paa Prædikestolen imod Pietisterne.

Senere hen bleve Pietisterne begunstigede af baade Kongen og Dronningen samt Hofpræsten Bluhme.

Før 1750 har Byen vist næppe havt nogen Uhrmager, thi det fremhæves, at Slagelse i dette Aar fik en Uhrmager til Byen og efter alt at dømmes synes derved et længe følt Savn at være afhjulpet.

1762 var Husenes og Gaardenes Antal 249. Bygningstaxten var ansat til 129,050 Daler og Grundtaxten til 160,99½ Daler.

Som foran meddelt, vare Gadernes Belysning i det 14de og tildels i det 15de Aarhundrede meget mangelfuld, og i flere Byer fandtes aldeles ingen Gadebelysning i dette Tidstrum. Noget almindelig Befaling til at Folk skulde forsyne sig med Lygte, naar de efter Mørkets Frembrud færdedes paa Gaderne, findes ikke; men i flere Byer udstedte Magistraten en saadant Befaling. Man

har en ganske morsom Fortælling, efter Sigende fra den Tid, hvor der i en af Danmarks mindre Byer var befalet, at Byens Indvaanere skulde være forsynet med en Lygte, naar de om Aftenen efter Mørket gik ud.

En Aften opdagede Byens Vægtere, at en Mandsperson iført en stor Kappe gik gennem Gaderne uden Lygte. Han blev naturligvis greben og ført paa Raadhuset, hvor han imidlertid paaviste, at han havde været Magistratens Befaling hørig og lydlig, idet han traf en stor Lygte frem under Kappen, men der var rigtignok intet Lys deri. Magistraten havde befalet en Lygte, og den havde han, men der havde i Befalingen ikke været Tale om noget Lys. Næste Dag udkom en ny Befaling, at Enhver, som om Aftenen eller Natten færdedes paa Gaden, skulde have en Lygte med et Lys i.

Samme Aften blev atter en Mand antruffen paa Gaden tilshneladende uden Lygte, men da han kom paa Raadhuset, viste det sig, at det var den samme Mand, som den forudgaaende Aften var anholdt og havde en Lygte uden Lys. Denne Gang havde han ogsaa en stor Lygte med Lys i, men Lyset var ikke

tændt, da det ikke havde været omtalt i Magistratens Befaling. Næste Dag kom en fornyet Befaling om, at Enhver, som færdedes paa Gaden i Mørke, skulde være forsynet med en Lygte med et brændende Lys i. — Nu var der ikke mere i Veien; den paafølgende Aften færdedes vedkommende Mauds-person paa Gaden med en stor Lygte, hvori var et brændende Lys.

End i det 15de Aarhundrede begyndte man saa smaat at tænke paa Gadernes Oplysning. Med Lys kunde det ikke ske, thi de skulde jævnlig pudses, hvorfor man tilsidst fandt paa at anvende Tranlamper i Lygterne paa Gaderne, hvorved fremkom de gamle Tranlygter, og som vedvarede, indtil de i den sidste Halvdel af dette Aarhundrede i mange af Danmarks Byer ere blevne afløste af Gaslygterne. I Begyndelsen af Tranlygternes Tid var kun Gadehjørnerne oplyste, ogsaa her i Slagelse; men efterhaanden som Glasfæ- blev billigere, fortsattes Lygterne ned ad Gaden, rigtignok med lange Mellemrum, og da den anvendte Tran var af simpel Kvalitet, var Belysningen just ikke „storartet“, men dog altid bedre end intet. Byens Bægtere

havde faa den Bestilling at paaſe og tænde
Lygterne.

Selvfølgelig var Pengbevæsenet ogsaa ofte
Skyld i, at kun faa faa Lyster bleve an-
vendte.

I Slutningen af forrige og i Begyndelsen
af dette Aarhundrede gik Kornpriserne faa
langt ned, at vi i Aaret 1823 havde en
Kapitelstart ſaaledes:

Rug	2	Daler	9	Stilling,
Byg	1	—	59	—
Havre	1	—	20	—

Disse uheldige og trykkende Tider indvirkede
ogsaa paa en følelig Maade paa Slagelse,
hvorfor Byen ikke udvikledes i nogen kjendelig
Grad i de første 30 a 40 Aar i dette Aar-
hundrede, tværtimod indvirkede de sørgelige
Pengeforhold i Tidsrummet 1820—1830 ſaa-
ledes, at der ſnarest blev en Tilbagegang,
idet ikke faa af Omegnens Beboere maatte
gaa fra Hus og Hjem af Mangel paa Evne
til at betale de reſterende Statter; thi Eien-
dommenes Indtægter med de umaadelig lave
Kornpriser stod ikke i Forhold til de store
Statter. Handel og Omsætning stod stille;
thi Ingen havde noget at kjøbe for.

I Aaret 1804 udgik der Befaling om, at Byens Torde skulde udskiftes, hvilket Arbejde blev udført af Landinspektør Ehlers; men det var en Sag, som just ikke gik meget hurtig, thi endnu i 1810 fortsattes Udsiftningen under jævnlig Korrespondance med Autoriteterne.

Byens Gammeltorv, som i umindelige Tider havde været Byens Torveplads, blev som saadan neblagt efter Ildebranden 1804, efter hvilken Tid al Torvehandel blev henvist til det ny anlagte Torv, Nytorv. — Fiskehandelen, som ligeledes i ældre Tid fandt Sted paa Skamler paa Gammeltorv, er nu henvist til den lille Plads, som kaldes Fiskekorvet.

Byens store og betydelige Udvikling i de sidste 30 a 40 Aar behøver ikke at omtales, men der skal kun endnu nævnes Byens stigende Indbyggerantal i forskjellige Aar.

Byen havde i Aaret 1774:	1260	Indvaanere,
— — —	1810:	1732 —
— — —	1845:	3563 —
— — —	1855:	4747 —
— — —	1860:	4931 —
— — —	1870:	5468 —

og for Diebliffet ikke lidt over 6000 Mennesker.

Efterskrift.

Tillæg til Side 12 og 13.

Før den egentlige Murstens-Væg fremkom, fandtes ofte de saakaldte steilede eller steylede Vægge, som bestod af Stolper med Stænger imellem, ombundne med Pilevidier, og heri blev saa klinet Ler. Nogle Eiendomme havde Vægge af Fletværk som et Gjærde eller vel rettere som en Kurv og derpaa blev saa slaaet Ler. Saadanne Vægge maatte ordentligvis eftersees og fornyes hver Sommer. Mændene tilberedte det egentlige Leie, og Kvinderne udførte i Almindelighed den egentlige Klining, som foran er anført.

Brændte Mursten begynder først at fremkomme ved Aaret 1150.

At det har været en ny Opfindelse ses ogsaa deraf, at der i den af Frederik den

Syvende aabnede Baldemar den Førstes Grav i Ringsted Kirke fandtes en Blyplade, hvori der var indgraveret som en af Baldemars store eller mærkelige Gjerninger, at han lod bygge Dannevirke og Taarnet paa Sprogø af brændte Mursten.

I Absalons Testamente nævnes hans Teglmester, Mago, som altsaa den Gang har været en mere mærkelig Mand.

De første brændte Mursten vare temmelig store. Saaledes vil man i den nuværende Grumløse Kirke, som er bygget af Trud Kettilsen og indviet af Absalon den 26de Oktober 1191, finde Mursten, som ere $10\frac{1}{2}$ Tomme lange, $4\frac{1}{2}$ Tomme brede og omtrent $3\frac{1}{2}$ Tomme tykke.

De første her i Landet lavede Mursten ere paa Siderne bedækkede med Ridsler eller riflede i en skraa Stilling. Disse Ridsler have uden Tvivl været anbragte for at binde Murstenene fastere til hinanden.

Riflede Mursten findes i Kirkerne i Sorø, Ringsted, Roskilde, Sætkjøbing og Tirsted, og ere altsaa et Kjendetegn paa disse Kirkers store Ælde.

Tillæg til Side 20.

Maaden at brolægge paa med en sænket Midtgade, hvori fandtes een større Kendeften midt ud af Gaden, har i flere af de danske Byer holdt sig længe, og mange Steder ere saadanne Gader ikke blevne forandrede før i den allerfjerdte Tid; mulig der endnu kan findes Byer, hvis Gader have denne Bro-lægningsmaade.

I Aaret 1838 kunde man endnu i Fredericia finde Gader, hvor der ifkun var een Kendeften, som gik i Gadens Midte. Hver Huseier havde brolagt udenfor sin Eiendom til Kendeftenen; dog var det ikke nær alle, som i ældre Tid havde haft Raad dertil. Der findes i Gaderne Strækninger, hvor man snart fandt Jordvei, og snart Brolægning; aldeles paa samme Maade som tidligere her i Slagelse.

I Odense kunde man for nogle Aar siden ogsaa finde Gader med ovennævnte Bro-lægning.

Tillæg til Side 49.

Indtil Forordningen af 10de Januar 1698 bestemte, at overalt i Danmark skulde en dansk

Kornmaale-Lønde uden Top holde $4\frac{1}{2}$ Kubitfod eller 144 Potter, var Maalet af forskjellig Størrelse i de forskjellige Provindser.

En Læst regnedes til 12 Bund, hvert Bund a 2 Østen.

Paa Sjælland, Lolland og Falster regnedes der 6 Skjæpper til en Lønde.

Et Bund Rug holdt 20 Skjæpper.

Et Bund Byg holdt 24 Skjæpper.

Et Bund Havre holdt 40 Skjæpper.

Der savnes imidlertid Oplysning om, i hvilket Forhold Datidens Skjæppemaal staar til Nutidens.

Kristian den 4de befalede i sin Reces af 31te Marts 1615, Art. 37, at „da han havde formærket, at adskillige Slags Løndemaal her i Riget en Tid lang haver været brugelig, saa skal herefter ingen anden Lønde bruges, end den med de 3 Løver, mærket med Aaret 1602, eller saadanne, som komme overens dermed. Dog undtager han Riberhus Lehn, fordi dette fra Arilds Tid altid haver haft sit særegne Maal.“

Tillæg til Side 58.

I Følge en Skrivelse fra det 15de Aarhundrede synes St. Mikkel's Præstegaard at

have været beliggende paa sin nuværende Grund i mindst 450 Aar.

Den nordlige Side af Løvegade har paa den Tid kun været lidet bebygget; thi fra Præstegaarden mod Vest henlaa mange Byggegrunde, som ikke en Gang vare indtagne til Dyrkning. Flere af disse øde Byggepladse har uden Tvivl tilhørt Antvorskov Kloster og disse Grunde maa medregnes til dem, om hvilke Frederik den 2den befaler, at de skulle bebygges af Fæsterne, og da blive disses Eiendom, naar kun Klostret fik betalt sin Jordskuld og Bygningerne bleve vel vedligeholdte.

Da en stor Del af Danmarks Byer i den katholske Tid havde forholdsvis langt flere Kirker end nu, følger deraf, at Kirkegaardene, som altid laa omkring Kirkerne, indtog et ret betydeligt Areal af Byens Grund. Vare Kirkegaardenes Flade-Indhold end stort, saa var til Gjengjæld ogsaa den Uorden og det Svineri, som fandt Sted paa saadanne Steder, meget betydeligt.

Vare Kirkegaardene omgivne med Huse, særlig Baghuse, saa var det ikke sjældent, at Affaldsdynger og Møgbunker henlaa paa

Kirkegaardene, som imidlertid fik et værre Udseende, naar der gik Afsarvei derover.

Man kan heller ikke vente, hvor Sansen for Renlighed og Orden paa Gaderne er borte, at der skulde vises særlig Omhu for de Dødes Hvilested. Kun faa Grave bleve fredeede, de øvrige henlaa som græsbevogede Tuer, hvorover man gik og kjørte, som det bedst faldt Bedkommende ind. Dersom Kirkegården ikke var indhegnet, var Forholdene endnu værre, idet de al Tid løsgaaende Svin rodede i Gravene, saa at det Tilfælde kunde indtræde, hvorom kan læses i „Danste Samlinger“ 2den Række, at Svinene i Helsingør oprodede Ligene af Jorden.

Byens Skoleungdom benyttede Kirkegården til Lege- og Tumbleplads, og hvor Latinskolerne vare beliggende paa og ved Kirkegaardene, vare de Dødes Hvilested anvist Skoledrengene til Legeplads, saaledes i Slagelse, Odense og flere andre Byer.

Paa mange Kirkegaarde mærkede man især om Sommeren al Tid en gjennemtrængende Llugt, hvad der let forklares ved, at Ligene kom ikke langt ned i Jorden, hvorom man kan overbevise sig, naar man opgraver gamle

Begravelser; det har ikke været sjældent, at Ligene ikke har havt 1 Alen Jord oven paa Kisten og hertil kommer endnu Gravstedernes flette Bedligeholdelse og de rodende Svin. Den samme uhyggelige Llugt kunde man finde i en maaste endnu høiere Grad i Kirkerne. Hvor meget man end aabnede Vinduer og Døre, kunde man dog ikke blive fri for denne gennemtrængende Stank, som hidrørte fra de i Kirkerne begravede Personer. Endnu værre blev det, naar man i Kirkerne Kapeller eller i selve Kirkerne lod Ligene henstaa indtil de vare i en saa forraadnet Tilstand, at man næppe kunde komme dem nær. Man erindre saaledes den uhyggelige Begravelse med Kaptein-Løitnant Pop i Slagelse St. Peders Kirke, hvilket Lig henstod saalænge i Sakristiet, at man ikke kunde komme det nær for Stank, hvorfor det heller ikke kunde føres ind i Kirken foran Alteret, men Gulvet i Sakristiet blev optaget under Kisten og Liget nedfæntet i denne saaledes dannede Grav. At blive begravet i Kirken var oprindeligt forbeholdt adelige Personer, men senere kunde andre mod en paa den Tid temmelig høi Betaling faa Lov til at begraves

i Kirkerne. Herfra hidrører den store Mængde af Gravsten, nedlagte i Kirkerne Gulv. Desto værre ere mange af disse Sten saaledes slidte, at man næppe kan læse Indskriften, som ellers kunde afgive vigtige Bidrag til vedkommende Kirkes Historie, men uhyggeligere er det, at somme Steder har man ituslaaet og borttaget saadanne Sten fra Kirkerne, for at benytte dem andre Steder, hvor de aldeles ikke burde benyttes. Da Begravelserne i Kirkerne tiltog i en saadan Grad, at man selv under Bestforhold ikke undsaa sig for at begrave pestdøde Lig i Kirkerne, traadte Regeringen til og anordnede Kirkegaarde udenfor Byerne; men den gamle Skik holdt sig alligevel, saa at der endogsaa i den sidste Halvdel af forrige Aarhundrede kunde finde Begravelser Sted i selve Kirkerne Gange og Kapeller.

